

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

معاونت سیاسی

اداره پژوهش های سیاسی

حقوق بین الملل محیط زیست و نقض آن از سوی دولت ترامپ

فرآورده های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش های زیر قابل دسترس است:

– وب سایت خبرگزاری صداوسیما (سرویس پژوهش) <http://www.iribnews.ir>

پژوهشگر: علی ظریف

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	نکات برجسته
۱	مقدمه
۲	بحران های محیط زیستی
۳	اصول مهم حقوق بین الملل محیط زیست
۳	۱) اصل استفاده غیر زیان بار از سرزمین:
۳	۲) اصل همکاری:
۳	۳) اصل حمایت و حفاظت از محیط زیست:
۳	۴) اصل جلوگیری:
۳	۵) اصل احتیاطی:
۳	۶) اصل جبران خسارت:
۴	۷) اصل مسئولیت مشترک اما متفاوت:
۴	۸) اصل توسعه پایدار:
۴	۹) اصل حق دسترسی به اطلاعات محیط زیست:
۴	محیط زیست و مقوله حقوق بشر
۵	نقض حقوق بین الملل محیط زیست از سوی دولت ترامپ
۷	نتیجه گیری

□ نکات برجسته

- ۱- خروج آمریکا از «پیمان آب و هوایی پاریس» نقض مسلم حقوق بین الملل محیط زیست است.
- ۲- نقض حقوق بین الملل محیط زیست، نادیده گرفتن حقوق بشر محسوب می شود.
- ۳- سیاست‌های کاسبکارانه ترامپ به بروز چالش‌های زیست محیطی در آمریکا منجر می‌شود.
- ۴- حقوق حاکمیتی کشورها نباید به نقض حقوق بین الملل و حقوق جوامع انسانی بینجامد.
- ۵- آمریکا نقش جدی در تشدید بحران گرمایش زمین دارد.
- ۶- دولت ترامپ چالش‌های زیست محیطی موجود در جهان را به رسمیت نمی‌شناسد.

□ مقدمه

بحران های محیط زیستی دغدغه جدی دولت‌ها، سازمان های بین المللی و مردم آگاه سراسر جهان است. این بحران های از دهه ۱۹۶۰ میلادی و در پی رشد صنعتی شدن کشورها اوج گرفت. شرایط حاکم بر فضای جنگ سرد امکان توجه کلان به موضوعات محیط زیستی را کاهش داده بود. کنفرانس سازمان ملل متحد در زمینه محیط زیست انسانی که در سال ۱۹۷۲ در شهر استکهلم برگزار شد اولین کنفرانس عمده در زمینه مسائل بین المللی محیط زیست بود. کنفرانس استکهلم توجه جهانیان را به خود معطوف ساخت و شرکت کنندگان در کنفرانس از بحث و تبادل نظر در زمینه طیف گسترده‌ای از معضلات زیست محیطی خبر دادند. همزمان با برپایی این کنفرانس، مجمع عمومی سازمان ملل قطعنامه‌هایی را تصویب کرد که منجر به تشکیل "برنامه محیط زیست سازمان ملل" (UNEP) شد.

۲۰ سال بعد از کنفرانس استکهلم، سومین متن حقوقی غیرالزام آور که در توسعه حقوق بین الملل تاثیر بسزایی داشت تحت عنوان "بیانیه ریو" تدوین و تصویب شد. در بیانیه ریو، مسئله توسعه پایدار به عنوان یک نقطه کلیدی در حقوق بین الملل محیط زیست مطرح شد. در این بیانیه بسیاری از اصول حقوقی جدید از قبیل، اصول پیشگیری، احتیاطی، جلوگیری و اصل توسعه پایدار مطرح شده است.

از سال ۱۹۹۲ کنوانسیون های بین المللی مهمی در حقوق بین الملل به وجود آمد که می‌توان به کنوانسیون تغییرات آب و هوا، "پروتکل کیوتو" در خصوص تغییرات آب و هوایی یا کنوانسیون ۱۹۹۷ سازمان ملل متحد در خصوص بهره برداری از آبراهه ها و راه های بین المللی در مقاصد غیرکشتریانی اشاره کرد. در سال ۲۰۰۲ یعنی ۱۰ سال بعد از بیانیه ریو، "بیانیه ژوهانسبورگ" با تاکید بر اصول مطرح شده در بیانیه ریو صادر شد.

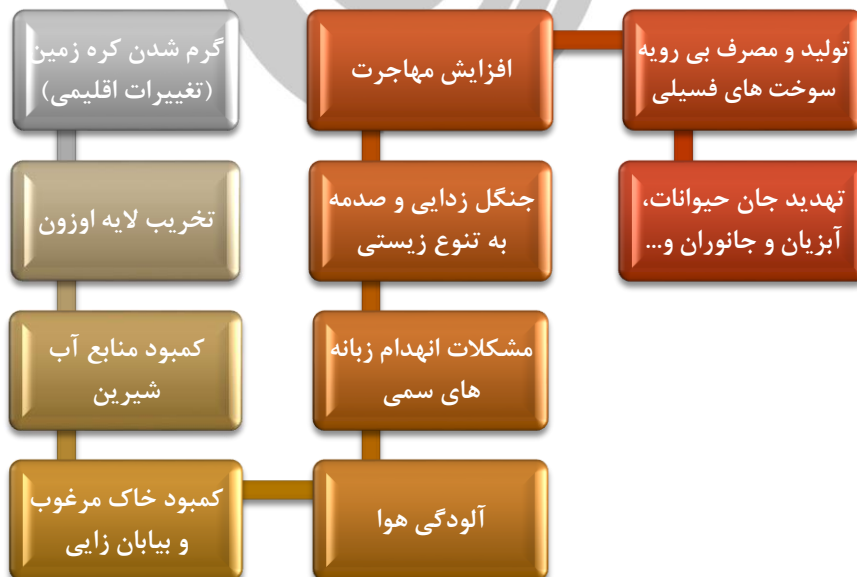
اما "توافق آب و هوایی پاریس" (Paris Agreement on climate changes) معاهده‌ای است که برای نخستین بار در تاریخ، تمام کشورهای جهان را برای مقابله با تغییرات آب و هوایی (تغییر اقلیم) هم‌پیمان می‌کند. توافق تغییر اقلیم پاریس پیمانی در چارچوب تفاهم‌نامه سازمان ملل متحد در تغییر اقلیم (UNFCCC) است که در ۱۲ دسامبر ۲۰۱۵ مورد اجماع نمایندگان ۱۹۵ کشور جهان قرار گرفت. پیمان پاریس با ضمانت دبیر کل سازمان ملل متحد و در ۲۲ آوریل ۲۰۱۶ (روز زمین) مورد تصویب قرار گرفت. در نتیجه این توافق که مورد اجماع حدود ۲۰۰ کشور قرار گرفته، ضرورت کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای مورد تصویب قرار گرفته است.

با به قدرت رسیدن دونالد ترامپ، رویکرد آمریکا نسبت به نگرانی‌های زیست محیطی کاملاً دگرگون شد. در روز ۲ ژوئن ۲۰۱۷ دونالد ترامپ رئیس‌جمهور آمریکا اعلام کرد که از این توافق بین‌المللی بیرون می‌آید. وی دلیل این اقدام خود را مغایرت با منافع آمریکا عنوان کرد. ترامپ اضافه کرد که خروج از این توافق صنایع زغال سنگ و نفت آمریکا را رونق خواهد بخشید. ترامپ در سخنان خود در کاخ سفید گفت: آمریکا از پیمان پاریس خارج می‌شود اما به مذاکرات برای معامله بهتر در این زمینه ادامه می‌دهد.

با توجه به رویکرد دولت دونالد ترامپ در زمینه محیط زیست و بی‌اعتنایی آمریکا به حقوق محیط زیست نشستی کارشناسی با حضور آقای دکتر «عباس مثنوی» در اداره پژوهش‌های خبری معاونت سیاسی برگزار شد که مهمترین مطالب مطروحه در این نشست ارائه می‌شود.

□ بحران های محیط زیستی

بدون تردید ادامه حیات و رشد بشر در جهان بدون توجه به ظرفیت‌های محیط زیستی امکان پذیر نیست. بدین ترتیب سازمان‌های بین‌المللی و دولت‌های آگاه به همراه مردم به دنبال راهکارهایی برای مهار بحران‌های زیست محیطی هستند.

”حقوق بین الملل محیط زیست“ به عنوان یکی از بهترین ابزارهای مقابله با بحران‌های محیط زیستی شکل گرفته است.

□ اصول مهم حقوق بین الملل محیط زیست

حقوق بین الملل محیط زیست تحت تاثیر منابعی همچون عهدنامه بین المللی، قاعده حقوقی، رویه قضایی و عرف بین المللی است. نقش معاهدات، مخصوصاً ”معاهدات گسترده“ اهمیت زیادی در حقوق بین الملل محیط زیست دارد.

(۱) اصل استفاده غیر زبان بار از سرزمین:

این اصل ضمن احترام به اصل حاکمیت سرزمینی و قبول صلاحیت حکمرانی داخلی، دولت‌ها را از ورود خسارت به محیط زیست دیگر کشورها منع می‌کند.

(۲) اصل همکاری:

بر اساس این اصل، همکاری بین المللی برای حفاظت از محیط زیست یک اصل ضروری است؛ به ویژه برای اعمال صلاحیت در خارج از مرزهای سرزمینی (دریاهای آزاد (همین‌طور برخی از مشکلات بدون همکاری دولت‌ها قابل رسیدگی نیست.

(۳) اصل حمایت و حفاظت از محیط زیست:

مورد تاکید ماده ۱۹۲ کنوانسیون حقوق دریاهای سازمان ملل متحد و ماده ۲ کنوانسیون ۱۹۶۸ آفریقا است و بر موضوع تعهد حمایت و حفاظت دولت‌ها در قبال بهره برداری، توسعه منابع از جمله خاک، آب، گیاهان و جانوران تاکید می‌کند.

(۴) اصل جلوگیری:

این اصل مستلزم استفاده از فنون ویژه تجزیه و تحلیل احتمال خطر و ارزیابی پس از فعالیت‌های انجام شده است که در قسمت پنجم از اصل دوازدهم کنوانسیون حقوق دریاها مصوب ۱۹۸۲ میلادی در مواد ۲۰۷ تا ۲۱۲ مورد تاکید قرار گرفته است.

(۵) اصل احتیاطی:

مهمترین ابتکار، اعلامیه ریو ۱۹۹۲ است. این اعلامیه در ماده ۱۵ بر لزوم ایجاد ضوابط و معیارهای پیشگیرانه در فعالیت‌ها اشاره می‌کند. این اصل یکی از پایه‌های سیاست‌های محیط زیستی اتحادیه اروپا نیز می‌باشد.

(۶) اصل جبران خسارت:

هرگونه نقض تعهد بین المللی خود نوعی خسارت است. اما اصل جبران خسارت به خسارت‌های مادی و محسوس اشاره می‌کند در بند اول اصل ۲ پیش نویس کمیسیون ۲۰۰۶ حقوق بین الملل مصادیق خسارت تعریف شده است.

۷) اصل مسئولیت مشترک اما متفاوت:

این اصل از مفهوم میراث مشترک سرچشمه گرفته و بر مسئولیت کشورها تأکید دارد اما در این مسئولیت توان فنی، اقتصادی و امکانات زیر ساختی کشورها متفاوت است. و مسئولیت مشترک نیاز به سهم بندی دارد.

۸) اصل توسعه پایدار:

توسعه پایدار به معنی تامین نیازهای نسل کنونی بدون ایجاد خطر برای قابلیت های نسل آینده است بدین ترتیب نمی توان با هدف توسعه به اقداماتی دست زد که در آینده زوال محیط زیستی را به وجود آورند.

۹) اصل حق دسترسی به اطلاعات محیط زیست:

در میان حقوق های بنیادین محیط زیست این اصل جدید است. در ماده ۱۹ اعلامیه جهانی حقوق بشر و معاهده اروپایی حقوق بشر ماده ۱۰ به حق دسترسی به اطلاعات پرداخته شده در دسته حقوق جهانشمول است و به حوزه محیط زیست هم مربوط می شود.

□ محیط زیست و مقوله حقوق بشر

◀ محیط زیست و حقوق بشر ارتباط تنگاتنگ دارند زیرا:

۱- محیط زیست با پیش نیازهای تداوم حیات کنونی و نسل آتی ارتباط دارد.

۲- محیط زیست با توسعه پایدار ارتباط تنگاتنگ دارد.

۳- حمایت از بهسازی محیط زیست از نیازهای حیاتی انسان شمرده می شود.

۴- تنزل کیفیت محیط زیست تهدید جدی برای بقای انسان است.

۵- کیفیت محیط زیست یکی از پیش شرط های مراقبت از کرامت انسانی است.

این حق اشاره می کند که حقوق بشر بدون حقوق محیط زیست معنی ندارد و می توان گفت حق برخورداری از محیط زیست سالم در راستای حق به زندگی و حق به سلامتی دسته بندی می شود. آرمان هفتم اهداف توسعه هزاره سازمان ملل در سال ۲۰۰۰ میلادی تضمین پایداری محیط زیست است. این آرمان در ۱۰ بخش تقسیم بندی شده که مهمترین آنها حفظ پوشش گیاهی ، کاهش تولید گاز های گلخانه ای، حفاظت از ذخایر آبی و حفظ گونه های در حال انقراض است.

□ نقض حقوق بین الملل محیط زیست از سوی دولت ترامپ

دولت دونالد ترامپ آشکارا منافع اقتصادی آمریکا را بر مسئولیتهای زیست محیطی توافق شده بر پیمانهای بین المللی ترجیح می دهد. به طور کلی می توان گفت برنامه زیست محیطی دولت ترامپ و تغییراتی که در اثر تصمیمات "آژانس حفاظت محیط زیست آمریکا" اتخاذ شده، اصول کلی و قواعد حقوق بین الملل محیط زیست را که در اثر توافقات، رویه قضایی، عرف و رفتار کشورهای متمدن در طول سالیان به وجود آمده نقض کرده است. آمریکا با تغییر رویکرد نسبت به تولید گازهای گلخانه ای و خروج از توافق اقلیمی پاریس، محیط زیست جهانی را که امروز به عنوان یکی از مهمترین اجزای حقوق بشر به شمار می رود تهدید کرده است.

◀ عمده ترین موارد ناقض حقوق بین الملل محیط زیست که از سوی دولت ترامپ انجام می شود عبارتند از:

۱- آمریکا با استفاده از سلاح های لزره ای و مجوز های حفاری برای تولید «نفت شیل» به لایه های زمین آسیب می رساند.

۲- آمریکا از طریق حفاری ، کاهش استاندارد ها و تخلیه نخاله های خطرناک به سلامت دریا ها صدمه می زند.

۳- آمریکا با صید بی رویه ماهیان، نهنگ ها و گونه های آبی بسیاری از گونه های در حال انقراض را با تهدید مواجه کرده است.

۴- دولت آمریکا به بهانه کاهش هزینه ها بخش تحقیقات ، آنالیز و پایش اقدامات محیط زیستی را محدود کرده است.

۵- عدم همکاری و استفاده از سازوکار تحریم علیه دیگر کشورها، آمریکا را در شمار کشوران ناقض اصل همکاری بین المللی قرار داده است.

کارشناسان تاکید می کنند رفتار پرخطر آمریکا، امروزه تهدیدی بزرگ برای محیط زیست جهانی به شمار می رود. این کشور با عدم پذیرش یا خروج از قطعنامه های مهم زیست محیطی قصد فرار از مسئولیت های بین المللی را دارد و الزامات تامین کننده منافع بشریت را برای خود نمی پذیرد.

«اصل «جبران خسارت» در حقوق بین الملل و «جلوگیری از به خطر انداختن سلامت جهانی» از اصولی است که به عنوان قواعد مسلم و پذیرفته شده حقوق بین الملل می باشند و رفتار زیست محیطی آمریکا در تضاد با رعایت این اصول اساسی است.

تغییرات گسترده در قوانین داخلی محیط زیستی آمریکا منجر به تغییرات آب و هوایی و اثرات مخرب بر محیط زیست جهانی شده است. این تغییرات موجب نقض جدی تعهدات حقوق بشری و عهدنامه های زیست محیطی که آمریکا در آن عضویت دارد، شده است.

همچنین رفتار آمریکا با قواعد عرفی حقوق بین الملل که هدف خود را کاهش مخاطرات زیست محیطی و مقابله با بحران های زیست محیطی تعریف کرده است، در تضاد قرار دارد.

اگرچه تغییر در قوانین داخلی کشورها از حقوق حاکمیتی کشورهاست و حقوق بین الملل آن را به رسمیت شناخته است اما تغییرات گسترده ای که اثر آن بر سایر حوزه ها قابل اشاعه بوده و حتی سلامت کره زمین را تهدید می کند غیر قابل قبول است و این تغییرات در تضاد با منافع حقوق جوامع بشری قرار می گیرد و از محدوده قانون صلاحیت داخلی که اصل را بر استفاده غیر زیان بار از سرزمین دانسته عبور می کند.

بطور کلی سیاست های زیست محیطی دولت ترامپ عقب گردی بزرگ نسبت به سیاستهای زیست محیطی دولت اوباما محسوب می شود.

دولت ترامپ هیچگونه تعهدی نسبت به حفظ محیط زیست و چالش بزرگ گرمایش زمین ندارد و موجب تشدید بحران شده است زیرا:

۱) موجب کاهش استانداردهای مصرف سوخت موتورهای درون سوز شده است.

۲) استانداردهای استفاده از زغال سنگ برای تامین انرژی را تغییر داده است.

۳) محدودیت حفاری در آبها و اراضی حفاظت شده عمومی را کاهش داده است.

۴) نسبت به افزایش تولید گاز "متان" بی تفاوت است.

۵) در اجرای قوانین زیست محیطی سهل انگاری می کند.

۶) و از همه مهمتر از توافق بین المللی پاریس خارج شده است.

نتیجه گیری

امروز بیش از هر زمان دیگری کره خاکی با بحران های پیچیده محیط زیستی روبروست. در سال ۲۰۱۹ کره زمین دومین سال گرم تاریخ خود را سپری کرده است. آتش سوزی جنگل های استرالیا که هم اکنون موجب کشته شدن نیم میلیارد حیوان شد و صحنه های تراژیکی به وجود آورده است محصول گرمایش کره زمین است و دولت ترامپ آشکارا این مساله مهم را نفی می کند. در حالیکه بحران های محیط زیستی آینده زندگی بشر را با تهدید جدی مواجه کرده است. آمریکا نقش مهمی در آلودگی های محیط زیست کره خاکی ما دارد و از سوی دیگر کمترین تعهد را نسبت به عهدنامه های محیط زیستی اجرا می کند. دونالد ترامپ، رئیس جمهوری که در رأس بزرگترین اقتصاد فعلی جهان قرار گرفته است، نگرانی های زیست بومی را یکسره "خرافه" و "فریب" می نامید. ترامپ، با حذف هزینه های مربوط به محیط زیست و آژانس حفاظت محیط زیست این کشور، در راستای افزایش بودجه نظامی حرکت کرد که با خشم طرفداران محیط زیست در آمریکا نیز روبرو شد. کاهش بودجه آژانس حفاظت از محیط زیست، خسارت جبران ناپذیری به جنگلها، دریاها، دریاچه ها و منابع طبیعی در آمریکا وارد خواهد کرد و حتی موضوع تغییرات آب و هوایی را نیز هدف قرار خواهد داد. این در حالی است که سایر روسای جمهوری آمریکا در قبال موضوع محیط زیست، هیچگاه اینگونه خشن و سخت رفتار نکرده اند.

خروج آمریکا از پیمان آب و هوایی پاریس اقدامی تکان دهنده بود که خشم مدافعان محیط زیست را در سراسر جهان برانگیخت. کارشناسان روحیه تاجرمانانه ترامپ را سرزنش کردند زیرا به باور ترامپ، این پیمان برای آمریکا هزینه بر بوده است. ترامپ مدعی است که اجرای پیمان پاریس تا سال ۲۰۲۵ علاوه بر لطمه سه تریلیون دلاری به تولید داخلی آمریکا، نزدیک به ۲ میلیون ۷۰۰ هزار شغل را در این کشور از بین خواهد برد.

در پایان باید متذکر شد آمریکا به عنوان یکی از بزرگترین کشورهای صنعتی جهان و عضو گروه جی ۷، بخش زیادی از آلاینده های محیط زیستی را تولید می کند و نمی تواند صرفا به دلیل مسائل داخلی، این معضل جهانی را نادیده بگیرد. پر واضح است پیامدهای ناگوار عدم همکاری جهانی در حوزه محیط زیست، مانند گرم شدن کره زمین، سوراخ شدن لایه اوزون، آب شدن یخچال های قطبی و غیره، جدا از وقوع بلایای گوناگون، سلامت بشر را نیز به خطر خواهد انداخت و دامن آمریکا و شهروندان این کشور را نیز دیر یا زود خواهد گرفت.

